

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การอ่านเป็นทักษะทางภาษาด้านการรับรู้ที่สำคัญ และจำเป็นในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ด้านการแสวงหาความรู้ในศาสตร์สาขาต่าง ๆ การติดตามข้อมูลข่าวสารที่เกิดขึ้นในสังคม ตลอดจนเป็นเครื่องมือในการแสวงหาความบันเทิงใจได้อีกทางหนึ่ง สำหรับในด้านการศึกษาในทุกกระดับต้องอาศัยทักษะการอ่านทำความเข้าใจเนื้อหาสาระของวิชาการต่าง ๆ เพื่อให้ได้ความรู้และประสบการณ์ เพื่อที่จะสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ แม้ว่าเราจะแสวงหาความรู้ภายในห้องเรียนได้จากครู ผู้สอน โดยตรงแต่ผู้เรียนก็จำเป็นต้องอาศัยการเรียนรู้จากการอ่านด้วยตนเองเพิ่มเติมจากสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ซึ่งการอ่านในลักษณะนี้สามารถทำได้ไม่จำกัดเวลา และสถานที่ อันจะก่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ และมีทัศนคติต่อสิ่งต่าง ๆ อย่างกว้างขวางยิ่งขึ้น

ฟรานซิส เบคอน กล่าวว่า “ การอ่านทำคนให้เป็นคนโดยสมบูรณ์ ” หมายความว่า การอ่านทำให้เกิดพัฒนาการทางด้านสติปัญญา ความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ พฤติกรรม และการดำเนินชีวิต ศีลธรรม จรรยา และถำนิยม การอ่านช่วยปรับปรุงชีวิตให้สดใสมบูรณ์ จุดหมายปลายทางของการอ่านก็คือ การพัฒนาไปสู่สิ่งที่ดีที่สุดและสมบูรณ์ที่สุด (ศรีรัตน์ เจริญจันทร์, 2542, หน้า 4)

ด้วยความสำคัญของการอ่านดังกล่าวจึงมีการกำหนดให้จัดการเรียนการสอนอ่านในทุกกระดับชั้น หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ระบุจุดมุ่งหมายในการสอนอ่านระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ว่าเพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้เกี่ยวกับหลักเกณฑ์ในการอ่าน มีทักษะในการอ่านในใจ และอ่านออกเสียงได้ถูกต้อง คล่องแคล่ว รวดเร็ว สามารถถ่ายทอดอารมณ์ ความรู้สึกจากเรื่องราวที่อ่านได้ สามารถจับใจความสำคัญ คิดเชิงวิจารณ์ และวิเคราะห์ใจความสำคัญ ปฏิบัติตนจนเป็นนิสัยที่ดีในการอ่านหนังสือ การใช้พจนานุกรม การเลือก การใช้ การเก็บรักษาหนังสือ และการใช้ห้องสมุดในการแสวงหาความรู้เพิ่มเติม และหาความเพลิดเพลินในยามว่าง และรักการอ่าน (กรมวิชาการ, 2535, หน้า 16)

นอกจากนี้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542, หน้า 24) หมวดที่ 4 มาตราที่ 24 ข้อ 3 บัญญัติไว้ชัดเจนว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนต้องเน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่าน และเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง จึงเป็นหน้าที่ของครูผู้สอนจะต้องพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะในการอ่านให้บรรลุจุดประสงค์ที่กำหนดไว้คือ สามารถอ่านออก อ่านได้ อ่านเป็น กล่าวคือ นักเรียนอ่านได้แต่ไม่รู้เรื่องที่อ่าน ไม่เข้าใจเรื่องที่อ่านจับใจความสำคัญของเรื่องที่อ่านไม่ได้ ตีความเรื่องที่อ่านไม่ได้ จึงทำให้การอ่านไม่มีความหมาย สาเหตุดังกล่าวอาจเนื่องมาจากนักเรียนไม่ได้รับการฝึกฝนหรือฝึกฝนแต่เพียงเล็กน้อย เป็นผลให้การเรียนรู้วิชาอื่น ๆ ไม่ดีไปด้วย เพราะในการเรียนวิชาอื่น ๆ นักเรียนต้องอ่านเนื้อหา คำสั่ง หรือโจทย์ ถ้านักเรียนขาดความเข้าใจในการอ่าน ไม่สามารถจดจำเรื่องราวที่อ่านและการคิดวิเคราะห์ทำให้การอ่านไม่มีความหมาย ไม่มีประโยชน์ เพราะไม่ได้สาระความรู้จากเรื่องที่อ่าน

ผลการประเมินคุณภาพการศึกษาของนักเรียนปีการศึกษา 2541 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ระดับประเทศพบว่าผลสัมฤทธิ์ในการเรียนวิชาภาษาไทยมีคะแนนเฉลี่ยรวมร้อยละ 59.08 ด้านการอ่านจับใจความสำคัญของเรื่องได้คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 56.75 ด้านความรู้ความเข้าใจในการอ่านได้คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 57.60 (กรมวิชาการ, 2542) ซึ่งเป็นคะแนนเฉลี่ยที่ค่อนข้างต่ำ และการประเมินความสามารถในการอ่านของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ของจังหวัดฉะเชิงเทรา ปีการศึกษา 2540 พบว่า ความสามารถในการอ่าน ได้คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 48.10 (หน่วยศึกษานิเทศก์, 2540, หน้า 5) ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่ค่อนข้างต่ำ

อุปสรรคสำคัญประการหนึ่งที่เป็นปัญหาในการเรียนการสอนภาษาไทยคือวิธีสอนของครู เพราะมีครูจำนวนไม่น้อยมีพฤติกรรมการสอนแบบเดิม ๆ หรือยึดผู้สอนเป็นศูนย์กลาง ซึ่งวิธีสอนที่ปฏิบัติกันมาก คือวิธีบอก อธิบายหรือบรรยาย โดยจะเน้นเนื้อหามากกว่ากระบวนการ ไม่ใช่สื่อประกอบการสอน ไม่ใช่กระบวนการกลุ่ม ไม่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็น และเป็นผู้ทำกิจกรรม นักเรียนมีหน้าที่เพียงฟังครูบรรยายเท่านั้น และนักเรียนไม่ค่อยได้ฝึกฝนการใช้ภาษาจึงทำให้นักเรียนไม่ค่อยสนใจเรียนวิชาภาษาไทย (กรมวิชาการ, 2538, หน้า 92) ด้วยเหตุนี้จึงจำเป็นต้องหาแนวทางแก้ไขและส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

จากการศึกษาค้นคว้าวิธีการสอนใหม่ ๆ พบว่าการสอนภาษาแนวธรรมชาติ (Whole Language Approach) เป็นแนวการสอนแนวหนึ่งที่จะช่วยแก้ปัญหาการสอนอ่านภาษาไทยได้ เพราะการสอนภาษาแนวธรรมชาติเป็นการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

ให้นักเรียน ได้อ่านวรรณกรรม หรือหนังสือสำหรับเด็กเพื่อให้เด็กเกิดทักษะในการสื่อสารอย่างแท้จริง เน้นความเข้าใจเรื่องราวต่าง ๆ มากกว่าการเรียนรู้เรื่องคำ มีการจัดหาสื่อการอ่าน และมีช่วงเวลาให้นักเรียน ได้อ่านหนังสือเล่มที่เลือกด้วยตนเอง และเปิดโอกาสให้นักเรียน ได้เขียนแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องที่อ่านตามความคิดของตน (Froce, 1996, p. 2) ต่อมาได้มีผู้นำแนวคิดนี้ไปพัฒนาเป็นวิธีสอนอ่านโดยใช้วรรณกรรมเป็นหลัก คือ จะให้นักเรียนอ่านวรรณกรรมทั้งเรื่อง เพื่อจะได้เข้าใจเรื่องราวและมีปฏิสัมพันธ์กับหนังสือ ซึ่งไวส์แมน (Wiseman, 1992 อ้างถึงใน วิมลรัตน์ จตุรานนท์, 2540, หน้า 3) มีความเห็นในเรื่องนี้ว่าเมื่อนักเรียนได้อ่านหนังสือที่มีเรื่องราวใกล้ตัวทำให้นักเรียนสามารถอ่านได้ดีขึ้น

ปัจจุบันมีนักวิจัยที่สนใจแนวการสอนภาษาแบบธรรมชาตินี้ ได้มีการนำแนวคิดนี้มาศึกษาและทดลองสอนในห้องเรียน โดยนำมาทดลองสอนกับนักเรียนระดับอนุบาล ผลการศึกษาพบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนภาษาแบบธรรมชาติ สามารถส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความคิดรวบยอด เกี่ยวกับหนังสือ และตัวหนังสือสูงขึ้น นักเรียนมีความสามารถจับใจความ และใช้ภาษาพูดสื่อความหมายได้ดีขึ้น และยังพบอีกว่านักเรียนระดับอนุบาลที่ได้รับการสอนตามแนวการสอนภาษาแบบธรรมชาติ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านการสร้างสัญลักษณ์ ภาษาเขียน วิธีถ่ายทอดความหมายของสัญลักษณ์ภาษาเขียน และความซับซ้อนของความหมายสูงกว่ากลุ่มที่ไม่ได้รับการสอนตามแนวการสอนภาษาแบบธรรมชาติ (ภาวิณี แสันทวีสุข, 2538; สุภัทรา คงเรือง, 2539) นอกจากนี้ที่ศพร เกตุดอนอม (2540, หน้า 69-74) ได้นำวิธีสอนภาษาแบบธรรมชาติไปทดลองกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 พบว่า การสอนภาษาแบบธรรมชาติโดยใช้สื่ออรรถลักษณะ ส่งผลต่อผู้เรียนในด้านความเข้าใจในการอ่าน และความสามารถในการเขียนภาษาไทยสูงกว่าการสอนอ่านตามคู่มือครู

แนวการสอนภาษาแบบธรรมชาตินี้ ได้มีผู้นำไปพัฒนาเป็นกระบวนการสอนอ่านแบบหนึ่งคือ กระบวนการสอนอ่านแบบปฏิบัติการซึ่งเป็นกระบวนการหนึ่งที่จะทำให้นักเรียนพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านและเจตคติต่อการอ่านได้ มีผู้สนใจศึกษาผลการสอนตามกระบวนการนี้อีกหลายท่านเช่น เมื่อปี ค.ศ. 1987 แอทเวล (Atwell, 1987) ได้ค้นคว้าและทดลองใช้กระบวนการนี้ในการสอนอ่านกับนักเรียนเกรด 8 พบว่านักเรียนได้คะแนนจากการทดสอบด้วยแบบทดสอบมาตรฐานสูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้เรียนด้วยกระบวนการนี้ ต่อมาในปี ค.ศ. 1990 แมคเวอร์เทอร์ (Mc Whirter, 1990) ได้ทดลองสอนด้วยกระบวนการสอนอ่านแบบปฏิบัติการพบว่า นักเรียนอ่านและเขียนอย่างสนุกสนานมากขึ้น และในปี ค.ศ. 1992 เครทเซนและฮูชัน (Kletzein & Hushion, 1992) ได้สอนนักเรียนเกรด 9 และเกรด 10 ตามกระบวนการอ่าน

แบบปฏิบัติการสัปดาห์ละ 1 ครั้ง ตลอดปีการศึกษา พบว่านักเรียนมีเจตคติต่อการอ่านดีขึ้น และความสามารถในการอ่านของนักเรียนสูงขึ้นด้วย

ปี ค.ศ. 1996 คอมส์ (Combs, 1996) ได้พัฒนากระบวนการสอนอ่านแบบปฏิบัติการขึ้นใหม่ โดยแบ่งขั้นตอนในการสอนออกเป็น 3 ชั้น คือชั้นที่ 1 ชั้นการสอนนักเรียนทั้งชั้น ใช้เวลาประมาณ 10 – 15 % ของเวลาเรียน ชั้นที่ 2 ชั้นการอ่านในใจ ใช้เวลาประมาณ 70% ของเวลาเรียน โดยแบ่งเป็นการอ่านในใจ 30 % และการทำกิจกรรมอื่น ๆ 40% ชั้นที่ 3 ชั้นการอภิปรายสรุป และวางแผนการเรียนครั้งต่อไป ใช้เวลาประมาณ 15 – 20 % การสอนตามกระบวนการสอนอ่านแบบปฏิบัติการนี้มีแนวคิดพื้นฐานมาจากองค์ประกอบ 5 ด้าน คือ เวลาที่ใช้ในการสอน การเปิดโอกาสให้มีการเลือกหนังสืออ่าน การตอบสนองต่อหนังสือที่อ่าน การเรียนรู้ของครูและเพื่อน และการดำเนินการตามกระบวนการที่ได้วางแผนไว้อย่างดี

จากผลการวิจัยของนักวิจัยดังกล่าวมา แสดงให้เห็นว่าการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอ่านแบบปฏิบัติการ ส่งผลให้นักเรียนมีความสามารถในการอ่านสูงขึ้น และมีเจตคติที่ดีต่อการอ่านเพิ่มขึ้นด้วย ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษา ความสามารถด้านความเข้าใจในการอ่านและเจตคติต่อการอ่านของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการสอนแบบปฏิบัติการตามแนวคิดของคอมส์เพื่อที่จะนำผลการวิจัยไปเป็นแนวทางในการสอนอ่านเพื่อพัฒนาความสามารถด้านการอ่านและเจตคติของนักเรียนให้มีประสิทธิผลยิ่งขึ้น

จุดมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ด้านความเข้าใจในการอ่านภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ก่อนและหลังได้รับการสอนอ่านตามกระบวนการสอนอ่านแบบปฏิบัติการตามแนวคิดของคอมส์
2. เพื่อเปรียบเทียบเจตคติต่อการอ่านภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ก่อนและหลังได้รับการสอนตามกระบวนการสอนอ่านแบบปฏิบัติการตามแนวคิดของคอมส์

สมมติฐานของการศึกษาค้นคว้า

1. นักเรียนที่ได้รับการสอนตามกระบวนการสอนอ่านแบบปฏิบัติการตามแนวคิดของคอมส์ มีความเข้าใจในการอ่าน ดีกว่าก่อนได้รับการสอนตามกระบวนการสอนอ่านแบบปฏิบัติการตามแนวคิดของคอมส์

2. นักเรียนที่ได้รับการสอนอ่านตามกระบวนการสอนอ่านแบบปฏิบัติการตามแนวคิดของคอมส์มีเจตคติต่อการอ่านดีกว่าก่อนได้รับการสอนตามกระบวนการสอนอ่านแบบปฏิบัติการตามแนวคิดของคอมส์

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบการสอนอ่านเพื่อความเข้าใจของนักเรียนระดับประถมศึกษา
2. เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างเจตคติต่อการอ่านของนักเรียนในระดับประถมศึกษา
3. เพื่อเป็นแนวทางสำหรับครูผู้สอนและผู้สนใจนำไปใช้จัดกิจกรรมเพื่อสร้างนิสัยรักการอ่านให้กับนักเรียน

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

1. ประชากร เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2544 ของโรงเรียนวัดสุคันธศีลาราม (หอมศีลวิทยาคาร) สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน 20 คน
2. ระยะเวลา ดำเนินการทดลองใน ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2544 สัปดาห์ละ 5 วัน วันละ 3 คาบ จำนวน 20 ครั้ง ครั้งละ 60 นาที
3. ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า
 - 3.1 ตัวแปรต้น คือ วิธีสอนอ่านแบบปฏิบัติการตามแนวคิดของคอมส์
 - 3.2 ตัวแปรตาม คือ
 - 3.2.1 ความเข้าใจในการอ่าน
 - 3.2.2 เจตคติต่อการอ่าน

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. กระบวนการสอนแบบปฏิบัติการตามแนวคิดของคอมส์เป็นกระบวนการสอนอ่านที่ประกอบด้วยขั้นตอนต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นแลกเปลี่ยนประสบการณ์ (5-10 นาที) เป็นขั้นของการจัดกิจกรรมการสอนบทเรียนสั้น กับนักเรียนทั้งชั้น เช่น การเลือกหนังสือสำหรับอ่าน การจับใจความสำคัญของเรื่อง

ขั้นที่ 2 ขั้นดำเนินการอ่าน (40-45 นาที) เป็นขั้นที่นักเรียนอ่านในใจโดยให้นักเรียนเลือกหนังสืออ่านเองตามความสนใจ ใช้เวลาประมาณ 15-20 นาที หลังจากนั้นนักเรียนจะเลือกทำกิจกรรมตอบสนองต่อการอ่าน ใช้เวลาประมาณ 20-25 นาที

ขั้นที่ 3 ขั้นขยายประสบการณ์การเรียนรู้ (10-15 นาที) และการวางแผนการเรียนรู้ร่วมกัน เป็นขั้นการอภิปรายสรุปร่วมกัน แล้วให้นักเรียนนำเสนอผลงานที่เลือกทำในขั้นที่ 2 โดยนักเรียนออกมานำเสนอตามความสมัครใจ และตามความพร้อมของแต่ละคน หลังจากนั้นนักเรียนจะร่วมกันวางแผนการเรียนรู้ครั้งต่อไป

2. ความเข้าใจในการอ่าน หมายถึง ความสามารถในการอ่านภาษาไทยของนักเรียนในด้านต่าง ๆ ซึ่งจะแสดงออกดังต่อไปนี้

2.1 การจับใจความสำคัญ คือการบอกใจความสำคัญของเรื่อง บอกรายละเอียดของเรื่อง จัดลำดับเหตุการณ์ของเรื่องได้

2.2 การแปลความ คือความสามารถแปลความหมายของสิ่งต่าง ๆ ได้โดยแปลตามลักษณะหรือนัยของเรื่อง

2.3 การตีความ คือความเข้าใจและมองเห็นความสำคัญของสิ่งที่ผู้เขียนไม่ได้บอกไว้

2.4 ขยายความ คือความสามารถขยายความหมายตามนัยของเรื่องให้กว้างไกลจากสภาพข้อเท็จจริงเดิมได้

2.5 สรุปความ คือการบอกสาระสำคัญของเรื่อง ข้อคิดของเรื่อง และข้อสรุปของเรื่องได้

ความสามารถด้านความเข้าใจในการอ่านดังกล่าว วัดได้จากคะแนนที่นักเรียนตอบแบบทดสอบวัดความเข้าใจในการอ่าน

3. เจตคติต่อการอ่าน หมายถึง ความรู้สึกของนักเรียนที่มีต่อการอ่าน ซึ่งวัดได้จากคะแนนที่นักเรียนตอบแบบสอบถามวัดเจตคติต่อการอ่าน